

LE HERON

Een Gents schuiloord van het Geheim Leger (vervolg en slot)

10. DE REPRESAILLES

'De aanslag in de Papegaaistraat' — die in feite in de Annonciadenstraat plaatsgreep en geen 'aanslag' maar eerder een 'bevrijdingsactie' was — lokte bij de Duitsers een golf van wraakacties uit. Talrijke burgers en verzetsleden werden aangehouden en in de gevangenis De Nieuwe Wandeling opgesloten. De meesten werden, tussen 29 en 31 augustus 1944, met vrachtwagens van de toenmalige brouwerij Meiresonne naar Antwerpen gebracht en vervolgens per trein naar een interneringskamp weggevoerd.

Minder dan twee uur na de feiten stond de GFP reeds aan het huis van Duthoi, de verhuurder van de handkar. In het najaar verklaarde hij: "*Om 1u.3/4 (13u 45) kwam de Feldgendarmerie mij per auto halen. Om 5u.1/2 werd mijn vrouw gehaald. Er werd geweldig tegen ons geroepen omdat we slechts het (onvolledige) adres konden geven (...)*"

Op de valse identiteitskaart van 'Gilbert Bombereel' stond de gemeente of stad niet genoteerd! Dit was uiteraard een kopzorg voor de GFP, daar er toen 2 Kerkstraten in Groot Gent waren: een in Gent stad en een in Gentbrugge!

"Met een pastoor werden we naar het gevang van de Nieuwe Wandeling gevoerd. We hebben een gansche week binnengezeten. Nog verscheidene malen werden we per auto naar de Kouter overgebracht en één voor één ondervraagd ergens boven in het gebouw. Men dreigde ons te fusilleeren als we niets zegden (...) De Zaterdag liet men ons vrij. Onze steekkar stond in het klooster van de Maagdestraat vastgelegd aan twee kettingen (...)"

Over de arrestatie van 'de pastoor' (in de verklaring van Duthoi) noteerde destijds Edward Pauwels: "*De Herw.H.Pastoor, bestuurder van de Zusters der Armen, werd evenals zijn meid na den overval aangehouden. Een persoon zou verklaard hebben dat men den Vrijdag (de mislukte poging van 14 juli) iemand uit zijn huis zou zien komen hebben, welke met de persoon van de steekkar zou gesproken hebben. Na verscheidene ondervragingen in de Fransche taal gevoerd, waarbij men hem zelfs met de doodstraf dreigde, werd hij na 13 dagen vrijgelaten. De meid heeft 11 dagen vastgezeten (...)* E.H.Pastoor is om den duur losgelaten door toedoen van hogere personen uit het Bisdom."

's Anderendaags (zondag 16 juli) werden de bewoners van de Kerkstraat 165 — zowel in Gent als in Gentbrugge — aan 'de tand gevoeld' en met Duthoi geconfronteerd. Dit leverde niets op! Diezelfde dag werd de vluchtauto (bij

Emilius Reyniers) door Feliciaan Vanden Broecke ontdekt: hij rapporteerde zijn 'vondst' aan de GFP. Een paar uren later was Maurice Claeys reeds opgepakt: hij zou, op woensdag 6 december 1944, in Neuengamme overlijden. Op maandag 17 juli werden Jozef Speeckaert en Oscar Delamotte gearresteerd. Laatstgenoemde werd herhaaldelijk zwaar gefolterd, vermoedelijk uit wraak voor zijn gewelddadig verzet bij zijn aanhouding.

Als zijn 'toestand' het toeliet moest hij dikwijls de GFP-mannen op hun speurtocht vergezellen. Op woensdag 2 augustus probeerde hij, tijdens een van die 'excursies', uit het huis van Maurice Liebrecht te Oosterzele te ontsnappen. Hij werd door een Duitse bewaker doodgeschoten.

Jozef Speeckaert overleed in Blumenthal op donderdag 5 januari 1945.

Luitenant Louis Camu en kapitein-commandant Pierre-François De Coene werden op dinsdag 18 juli ingerekend.

De Coene werd vier opeenvolgende dagen door de GFP-beulen 'ondervraagd' en bezweek tengevolge van zijn foltering in De Nieuwe Wandeling op zaterdag 22 juli.

Op woensdag 2 mei 1945 werd Camu uit het kamp van Lüdwigslust Wöhelin bevrijd.

Op maandag 24 juli hield de GFP luitenant Marcel Poelman en zijn echtgenote aan. Toen bleek dat zij haar dochtertje Nicole moederziel moest achterlaten, nam mevrouw Poelman vrijwillig haar vijfjarig kind mee.

In het GFP-gebouw werd Marcel Poelman langdurig 'ondervraagd' en onder zware escorte nog diezelfde nacht per bus naar *Le Paddock* te Bottelare gebracht.

Bij de onthulling van het Heldenmonument aan het G.L. van Bottelare op 14 december 1947, beschreef Marcel Poelman zijn wedervaren. Uit zijn pathetisch verhaal behouden we de volgende passages:

"(...) In het holle van de nacht, half-dood gemarteld en gans bebloed, hebben zij mij opgeladen in een autobus (...)

Aan de Vrijheidsboom (hoek Ridder Stas de Richellelaan-Poelstraat, te Bottelare) heeft de autobus halt gehouden (...) En vandaar ging het te voet langs (de Ridder Stas de Richellelaan) naar de St.-Annastraat waar Marcel De Mulder woonde (...) In een handomdraai was bij De Mulder de deur ingebeukt en enkele stonden later waren Marcel De Mulder en ikzelf stevig aaneen gebonden (...)

Zo hebben zij ons dan naar (Le Paddock) gesleurd (...) Hier zouden zij namelijk Stanislas Nève (de Mévergnies) komen aanhouden! (die zat echter sinds begin juli 1944 in de streek van Ciney ondergedoken). Terwijl de Gestapomannen het huis van Notaris Nève (Ferdinand) belegerden, moesten Marcel De Mulder en ikzelf plat op de rug gaan liggen op de straatstenen (...), terwijl de "Herr Kommissar" van de Geheime Feldpolizei ons met de voeten in de buik stond en ons bestendig onder schot hield met een mitraillette. Na een tijdsverloop dat mij een eeuwigheid scheen, zijn zij naar buiten gekomen met de Notaris Neve (de Mévergnies) zelf.

Midderwijl was de autobus, die aan de Vrijheidsboom halt had gehouden, tot hier voorgereden. Nadat ze ons allemaal (Ferdinand Nève de Mévergnies, Marcel De Mulder en Marcel Poelman) in de wagen hadden gestopt (...), reden ze terug langs de St.-Annastraat, waar opnieuw halt werd gehouden bij het huis De Mulder. Tot onze grootste verbazing werd Urbain De Mulder, Marcel's broer, opgeladen (...)
Vandaar hebben zij ons naar de hoeve Volckaert vervoerd, waar de wapens en de levensmiddelen (deze laatste zaten in een geheime ruimte verscholen, waarvan de deur was beplakt met behangpapier) werden opgeladen benevens de "Waffenbauer" (Léon Volckaert) zelf!

In een voorgaande passage leest men: *"In de celgevangenis der Nieuwe Wandeling te Gent kende men geen Léon Volckaert,... enkel "Der Waffenbauer" stond daar bekend! En Léon Volckaert ging fier op zijn germaanse eretitel!"*

Het waren Marcel De Mulder en Marcel Volckaert die de twee eternieten bakken (met daarin de wapens en munitie) moesten opgraven.

"Toen zijn wij (...) terug naar de Vrijheidsboom gereden waar opnieuw halt werd gemaakt en waar een groot deel der bewakers zijn uitgestapt om overleg te plegen bij een ontvouwde landkaart waarover zij een zaklamp lieten schijnen. Na een korte beraadslaging ging de reis terug in de richting Merelbeke toen zij plots koers hebben gezet op de kerk van Lemberge. Een eindje op den steenweg (de Burg. Van Hansberghelaan) bleef de bus opnieuw staan, vlak bij het huis waar de uniformen verborgen zaten (de woning van Rémi Callaert). Hier ook zijn zij onverrichterzake voort gereden, alsook aan de kerk van Lemberge waar zij beweerden een opslagplaats van geneesmiddelen te zullen ontdekken."

Léon Volckaert en de gebroeders De Mulder stierven in Neuengamme: Léon op 16 november '44, Urbain op 30 december '44 en Marcel op 6 maart '45. Ferdinand Nève de Mévergnies overleed op vrijdag 22 december 1944 in Blumenthal. Marcel Poelman overleefde zijn deportatie.

Die maandagmorgen (24 juli) bracht mevrouw Dutry het 'nieuws' over Poelmans arrestatie aan Jean Boogaerts. Na een kort beraad nam hij afscheid van zijn zwangere vrouw Marcelle, zijn kinderen Nadia en Jean-Marc, en fietste regelrecht naar Marina Laforce in de nabijgelegen Zalmstraat. 'Tante Marina' — zoals de 'Héronmannen' haar noemden — verkoos, gelet op de nabijheid van Boogaerts woning (in de Lozevisserstraat), hem naar de St.-Pieter-snieuwstraat door te sturen.

Het adres bleek echter een 'rendez-vous huis' te zijn, waarin toevallig enkele Duitsers op 'bezoek' waren! Jean Boogaerts verliet razendsnel het gebouw en reed regelrecht naar het café *Excelsior* van Frans Van Renterghem, op de Brusselsesteenweg in Ledeberg.



Toespraak van Marcel Poelman (uiterst rechts) tijdens de onthulling van het Heldenmonument aan het G.L. van Bottelare op 14 december 1947. (Kopie P. Duportail). Met bleke regenjas is commandant Maurice Goethals ?? 4^e persoon van links is burgemeester Marcel Stas de Richelle.

Men kan zich zijn verbazing voorstellen, toen hij daar majoor Haus in de keuken zag zitten: hij was mosselen met frieten aan 't eten! Ook hij was op de vlucht.

Haus vertelde hem dat hij om veiligheidsredenen niet meer thuis sliep. Hij had echter met zijn vrouw afgesproken dat zij bij het minste onraad de plant op de vensterbank zou verplaatsen. Toen Haus die morgen (24 juli) naar huis terugkeerde, merkte hij het 'signaal' op en was hij onmiddellijk vertrokken naar Van Renterghems café.

Na enkele uren tevergeefs op Haus te hebben gewacht, nam de 'ontgoochelde' GFP diens vrouw Marguerite en dochter Eliane als gijzelaars mee. Zij werden op 29 augustus uit De Nieuwe Wandeling naar Ravensbrück gedeporteerd. Marguerite overleed er op woensdag 20 december en haar dochter Eliane zeven dagen later.

Nog diezelfde avond (24 juli) ging Jean Boogaerts naar de herberg 't *Pompierke* in Merelbeke (op de Hundelgemsesteenweg), waar hij een afspraak met Marcel De Mulder had (die liep toen nog op vrije voeten). Na de vergadering nam Boogaerts de laatste tram naar 't Zuid en hij overnachtte in het huis van 'Tante Marina'.

's Anderendaags stond de GFP reeds aan de woning van Marcelle Boogaerts: *"Ik werd rond 5u 's morgens door glasgerinkel aan de voordeur gewekt. In*

een oogwenk stonden ze aan mijn bed. Ze zochten naar wapens. De kinderen werden ondervraagd. Om hun vraag te verduidelijken, toonden zij zelfs een machinegeweer aan Jean-Marc! Alvorens mij, na een vruchteloze zoektocht, af te voeren, stuurde ik de kinderen naar mijn ouders. In het GFP-gebouw op de Kouter werd ik om het uur ondervraagd: "Waar is uw man? Wat betekenen die 'briefjes'?"

Die 'briefjes' waren in werkelijkheid 'kattelbelletjes' die in zogenaamde (geheime) 'brievenbussen' werden achtergelaten. Via deze papiertjes werden contacten gelegd, opdrachten gegeven, enz. De woning van 'Tante Marina', de zuivelwinkel van Jules Marijns en de ijzeren eg op het erf van de Goeminnes te Bottelare, zijn enkele voorbeelden van brievenbussen.

"Rond 20u voerden ze me, samen met Ferdinand Nève de Mévergnies, naar De Nieuwe Wandeling.

Sommige gedetineerden mochten dagelijks een 'luchtje scheppen' op de binnenplaats. Daar zag ik regelmatig bekende gezichten: 'Lily' van Oost (een koerierster), mevrouw Poelman, Simonne Verhelle en nog een paar andere kennissen."

Marcelle Boogaerts werd op 29 augustus 1944, samen met andere vrouwelijke gedetineerden, naar Antwerpen vervoerd, uit de trein (die hen naar Duitsland zou afvoeren) gehaald, en terug naar Gent gebracht. Zij werd in de Krijgslaan door de *Sicherheitsdienst* ondervraagd en, wellicht omwille van haar zwangerschap, vrijgelaten.

De dag daarop (26 juli) bestormde de GFP de woonst van Charles Lebon in de huidige Y. D'Haenestraat te Heusden. De schoondochter Yvonne vertelt:

"Waren toen thuis: Charles Lebon, zijn vrouw Maria (tante van Maurice Hanselaer), mijn schoonbroer Frans (broer van René) en ik. Mijn man, René Lebon, sliep sinds de bevrijding van 'Martin' in de schuilkelder van onze overbuur mijnheer Van Moerkerke. Het was Frans die de Duitsers, omstreeks 05u, hoorde aanstormen. Hij sprong razendsnel over de haag en rende weg. Alles werd grondig doorzocht, maar er werd niets gevonden.

Uit schrik voor huiszoekingen hadden René, Frans en Maurice Hanselaer de wapens iets verderop, aan de oever van de oude Schelde, begraven. Ook lagen de 'uniformen' nu in een schuilkelder in de hof van een zekere mijnheer Bernaert."

Charles, Maria en Yvonne Lebon werden in de Nieuwe Wandeling opgesloten. Enkele dagen later lieten de Duitsers beide vrouwen vrij. Charles Lebon overleed op zondag 10 december 1944 in Versen-Meppen.

Op donderdag 27 juli werd de Gentse marconist Eugène Van de Weghe tijdens het uitzenden betrapt. Bij hem zaten Frida (echtgenote van Eugeen Moreels) en haar broer Albert Vindevogel (zij hielpen hem dikwijls, zoals

reeds eerder gezegd, bij het coderen en decoderen van zijn berichten).

Daar de GFP er niet in slaagde Eugeen Moreels (echtgenoot van Frida) te vinden, hield zij op woensdag 2 augustus zijn broer Roger aan. *“Eerst Frida en Albert, en nu Roger”*, vertelde me Jean Boogaerts. *“Eugeen ging eraan kapot en bezweek van verdriet op donderdag 8 februari 1945, drie maanden vóór de terugkeer van zijn vrouw Frida uit Ravensbrück!”*

Roger Moreels overleed in Blumenthal op dinsdag 24 oktober '44 en Eugène Van de Weghe verdronk op donderdag 3 mei 1945 in de baai van Lübeck, toen de *Cap Arcona* per vergissing door geallieerde vliegtuigen werd gezonken.

Commandant Edmond Ameye en de Gentse verbindingsagent (Gent-St.-Niklaas) Alfons Van Wassenhove werden op woensdag 2 augustus aangehouden. Twee dagen later was het de beurt aan de Merelbeekse verbindingsagent (Gent-Aalst) Pierre Verhaegen en zijn ouders. Drie dagen later werd de moeder van Pierre, Simonne Piers de Raveschoot, vrijgelaten.

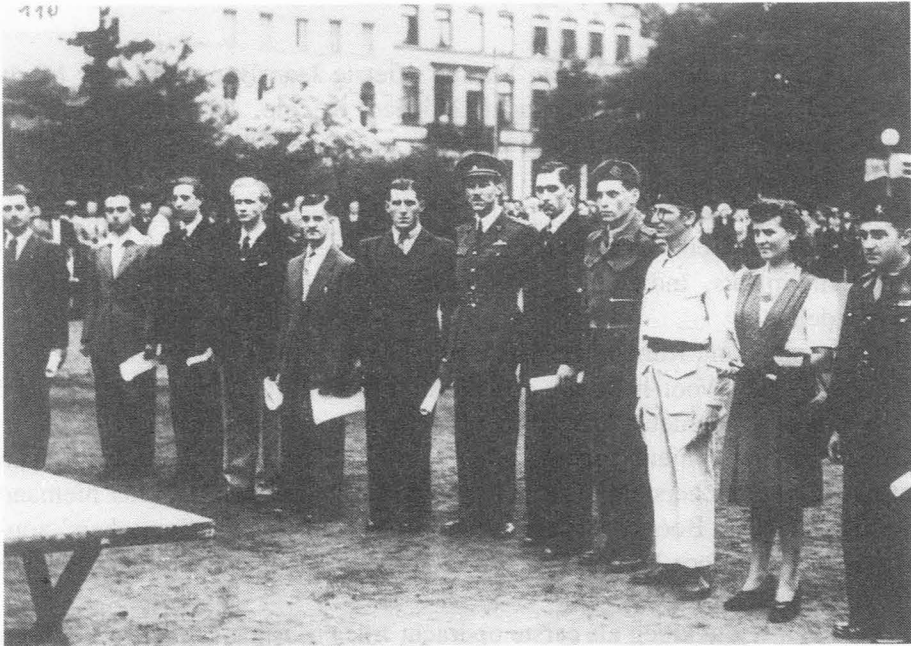
Edmond Ameye overleed in Bergen-Belsen in april 1945 en Jean Verhaegen (vader van Pierre) op zaterdag 17 februari 1945 in Schandelah. Pierre Verhaegen werd in mei 1945 uit Neuenamme bevrijd.

In een officieel verslag, gedateerd 4 augustus 1944, door de *Geheime Feldpolizei* opgemaakt en door J-L. Charles en Ph. Dasnoy vertaald (*‘Les dossiers secrets de la police allemande en Belgique, Tome II’*), leest men op pagina 172 en 173:

“Le 15 juillet, deux agents (Heinrich Riem en Wilhem Franck) du Groupe GFP 8 ont été abattus par des membres de l' "Armée Belge" (sic) alors qu'ils transportaient un agent ennemi (Albert Mélot). Le détenu a été libéré. Les recherches entreprises ont permis d'arrêter jusqu'à présent sept personnes, dont trois avaient été directement mêlées à cet incident. Quatre autres coupables ont été identifiés mais sont toujours en fuite. Il s'agit d'officiers belges qui comptent parmi les dirigeants de l' "Armée Belge". Cinquante-huit autres membres de l'organisation et suspects ont également été incarcérés. Enfin, on a saisi jusqu'à présent 2 fusils-mitrailleurs anglais (bren-guns), 14 mitraillettes anglaises (stenguns), 400 uniformes en jute et des vivres.”

Na de oorlog verklaarde kapitein I.A.A (*Inlichtings- en actieagent*) Albert Mélot in *‘De papegaai is geschoten’* van Marc Verschooris, p. 87:

“(…) Ik heb nog steeds het grootste respect voor mijn bevrijders, hun toewijding, hun koelbloedigheid en hun moed. Toch acht ik premier Pierlot persoonlijk verantwoordelijk voor de massale aanhoudingen die na mijn bevrijding zijn gebeurd. Pierlot wist dat mijn zending was mislukt en toch nam hij het grote risico zoveel verzetsmensen met mijn bevrijding te belasten. Zijn tussenkomst getuigde van een onvoorstelbare lichtzinnigheid!”



Zuidpark, 15/07/45. Herdenkingsplechtigheid voor 'De aanslag in de Papegaaistraat'. Van links naar rechts: Joseph Pauwels, Edward Pauwels, Lucien Fruru, Marcel De Cuyper, Robert Finjaer, Leonard De Prijck, Albert Mélot, Maurice Wildt, Telephore Fiers, Octaaf Bogaert, Simonne Verhelle en Jean Duhamel. (Kopie R. Finjaer)

Die golf van arrestaties had voor Zone III, maar voornamelijk voor *Le Héron*, dramatische gevolgen. Ziehier, ter illustratie, het organigram na de voorbije 'gebeurtenissen':

BEVELHEBBER ZONE III, majoor Auguste Haus: **ondergedoken**

Stafoverste Oost-Vlaanderen, luitenant Louis Camu: **geïnterneerd**

Dienst administratie, commandant Edmond Ameye: **geïnterneerd**

SECTOR GENT, kapitein-commandant Pierre-François De Coene: **vermoord**

Le Héron, luitenant Marcel Poelman: **geïnterneerd**

De adjunct, Jean Boogaerts: **ondergedoken**

De *all-round man*, luitenant Jozef Speeckaert: **geïnterneerd**

De coordinator, Albert Mélot: **ondergedoken**

De commandopost *Le Paddock*: **opgedoekt**

11. ZELE

Na zijn overnachting bij 'Tante Marina', fietste Jean Boogaerts naar Maria De Waele (echtgenote van zijn neef Godfried) in Zele. Zij stuurde hem iets verderop naar de Rinkhout waar hij bij de gezusters Albertine en Leonie De Beule zijn intrek nam.

Enkele dagen later stuurde hij Julia De Waele (zuster van Maria) en Leonie De Beule naar Gent: zij moesten zijn schoonouders inlichten over zijn tijdelijke schuilplaats. Indien mogelijk zouden zij zijn adres aan Robert Van Hyfte meedelen.

Kort daarna stond Robert Van Hyfte reeds aan het huis van de gezusters De Beule in Zele. Voor het eerst sinds zijn vertrek uit Gent op 25 juli 11. had Jean Boogaerts opnieuw contact met een van zijn trouwe koeriers!

Om *Le Héron* opnieuw operationeel te maken, moesten de verbindingen dringend worden hersteld. Omwille van de veiligheid mocht echter niemand weten waar Jean Boogaerts verscholen zat: de toekomstige 'bezoekers' zouden dus steeds door Robert Van Hyfte naar de geheime schuilplaats in Zele 'gegidst' worden.

Robert Van Hyfte kreeg als eerste opdracht Jules Marijns, Jozef De Vuyst en Carolus Vande Velde over de nieuwe 'situatie' in te lichten.

Stilaan ontwaakte ook de rest van de sector Gent uit zijn gedwongen 'lethargie'. Zo nam bijvoorbeeld Dr. Paul Lorthoir de functies van Louis Camu over, en werd luitenant Raoul Raemdonck de nieuwe bevelhebber van de sector Gent. Laatstgenoemde was er intussen in geslaagd majoor Haus, ergens rond Wachtebeke ondergedoken, te contacteren.

In Zele werd Boogaerts nu regelmatig door Robert Van Hyfte op de hoogte gesteld van de 'werkzaamheden'.

Op een zekere dag was Robert vergezeld van Frans Versyp van het schuiloord *La Sarcelle*. "*Minouche*" (bijnaam van Frans Versyp) *had geld mee om de mannen te betalen*", herinnert zich Jean Boogaerts. Omwille van het komen en gaan van de 'bezoekers' en uit vrees voor de burens, verhuisde Jean Boogaerts zijn 'commandopost' naar de woning van Jozef Van Cleemput, iets verderop in de Goeiende n° 4.

Enkele dagen later was Frans Versyp in Zele terug, ditmaal met een belangrijke boodschap voor Boogaerts: Raoul Raemdonck wou hem dringend spreken!

Op zondag 20 augustus verliet Jean Boogaerts voor het eerst zijn 'schuilplaats' en reed, samen met Robert Van Hyfte, Maurice Hanselaer en Jules Marijns, naar Lochristi. Via een 'gids' bereikte het groepje fietsers uiteindelijk Raoul Raemdonck in Wachtebeke. Tijdens de daaropvolgende briefing werd Jean Boogaerts officieel tot de nieuwe bevelhebber van *Le Héron* gepromoveerd.

12. MOBILISATIE

Naarmate de geallieerden het Belgisch grondgebied naderden, steeg het adrenalinegehalte bij Jean Boogaerts. Elke avond luisterde hij ongeduldig naar de *messages* van de B.B.C. Waar bleef het officieel bevel om tot actie over te gaan?

Op 2 september was zijn geduld op. Omdat de Duitsers zich in steeds grotere getallen terugtrokken, besloot hij met een aantal (beschikbare) verzetsmannen naar Lemberge op te trekken.

Omstreeks 17u stonden reeds een 20-tal 'fietsers' (voornamelijk van de Groep Hanselaer) op de weide achter het huis van Jozef Van Cleemput te wachten. Alvorens te vertrekken wou Boogaerts eerst nog naar de B.B.C. luisteren! Plots hoorde hij de boodschap waarop hij al zolang wachtte: "*Mettez en cage le Héron, la Sarcelle et l'Eider.*" In klare taal: MOBILISEER de schuilplaatsen van de sector Gent!

Na een korte beraadslaging over het te volgen traject, trok Jean Boogaerts omstreeks 20u per fiets naar Lemberge op, samen met Maurice Hanselaer, Frans Lebon, Bob Van Hyfte, Jules Marijns, Jules Laforce (neef van 'Tante Marina'), Marcel De Plus, Maurice Pringels en nog een paar andere verzetsstrijders. Twee uur later bereikte 'het peloton' heelhuids de woonst van Rémi Callaert te Lemberge. Onmiddellijk werden de nodige schikkingen getroffen om de *drop zone* te bezetten.

"In juni had Londen ons gevraagd naar een nieuwe dropzone uit te kijken", verklaarde me Jean Boogaerts. "Die zou door de geallieerden, tijdens hun opmars door België, worden gebruikt om wapens en eventueel speciale eenheden achter de Duitse linies te parachuteren. SOE- en/of SAS-agenten (Special Air Service) zouden dan, samen met ons, guerrilla-activiteiten uitvoeren."

Kort na dit bericht waren Marcel Poelman, Jozef Speeckaert en Jean Boogaerts op zoek gegaan. Het terrein dat de Duitsers tijdens WO I in Lemberge als vliegveld hadden gebruikt, bleek het meest geschikte. De coördinaten werden naar Londen overgeseind en het veld werd goedgekeurd: het kreeg de identificatiecode H (voor *Héron*).

Bij de aankomst van het vliegtuig zouden drie houtstapels (bakens) in brand worden gestoken. Ook werden een aantal manschappen waaronder o.m. Paul Piens, Edmond Van Huffel en Lucien Van der Straeten van de Groep Bottelare, met de bewaking van de *drop zone* en de invalswegen belast. Maar er gebeurde die nacht niets.

In de vroege ochtend van zondag 3 september kreeg Robert Van Hyfte de opdracht een aantal koeriers en groepsoversten op te trommelen: zij moesten dringend naar de kerk van Lemberge komen. Dit was, tussen haakjes, een ideale rendez-vous plaats; op zondagmorgen staan immers altijd mannen

rond de kerk te roddelen! Ook kreeg Maurice Hanselaer de opdracht met zijn mannen naar Heusden terug te keren.

Inmiddels was men bij Rémi Callaert begonnen met het uitdelen van de écreu overalls.

Mevrouw Callaert en Lucienne Goeminne (zuster van Pierre) hadden tevoren op elk uniform een badge en een driekleurige armband (met de letters A.B. bedrukt) genaaid. Yvonne Lebon en Thérèse Van Moerkerke hadden in Heusden hetzelfde voor de Groep Hanselaer gedaan.

Weldra stonden ondermeer de groepen Bottelare, Landskouter, Gontrode, Melle, Gavere en Asper klaar om op te treden.

13. OPOORLOGSPAD

Maandag 4 september. Kleine groepjes verzetsstrijders waren reeds bij dageraad op 'jacht'. Bijna iedereen droeg 'zijn witte uniform', maar het merendeel was ongewapend. Landelijke wegen werden doorkruist op zoek naar terugtrekkende Duitsers, van wie men de wapens en uitrusting zou 'recupereren'.

Intussen was Carolus Vande Velde naar Heusden gefietst met een belangrijke opdracht voor Maurice Hanselaer: hij moest met zijn groep Mellebrug bewaken en verhinderen dat de Duitsers haar zouden opblazen!

Een lid van deze groep, Maurice Pringels, nam destijds aan deze opdracht deel:

"Wij verlieten het huis van Lebon met een 12-tal man en namen stelling aan weerszijden van de noordelijke oprit van de brug. Omstreeks 10u verscheen plots een Britse tank in de Pontstraat (zuidelijke kant van de Schelde). Terstond snelde Maurice Hanselaer, samen met enkele makkers, de Tommies tegemoet. Na een kort oponthoud keerde de tank terug naar Melle. De mannen vertelden ons dat de Britten alleen maar de toestand van de brug waren komen checken. De tankbevelhebber had hun echter versterking uit Melle beloofd. En inderdaad; minder dan een halfuur later kwam een camion de Pontstraat opgereden.

Onze vreugde was echter van korte duur, toen bleek dat de inzittenden geen Tommies...maar Duitse geniesoldaten waren! Wij openden razendsnel het vuur en dreven de genisten terug. Iets later waren zij reeds terug, maar ditmaal vergezeld van een pantserwagen! Onze posities werden zo hevig bestookt dat het nu onze beurt was om de biezen te pakken. Een twintigtal minuten later hoorden we een hevige knal: Mellebrug was gesprongen."



Heusden. Enkele leden van de Groep Hanselaer die aan de schermutseling aan Mellebrug deelnamen. Maurice Pringels (staande, eerste van rechts) kon zich de namen van slechts enkele makers herinneren. Gekniëld, van links naar rechts: Frans Lebon, Rémi Parade en Maurice Hanselaer. (Kopie J. Boogaerts).

Omstreeks 11u waren in totaal ongeveer een 100-tal *Héronmannen* 'op pad'. In 'pelotons' ingedeeld, patrouilleerden zij langsheen de landelijke wegen rond Gavere, Gontrode, Heusden, Landskouter, Lemberge, Melle, Merelbeke, Munte,...

Zoals eerder vermeld, was een peloton (of Groep) grotendeels samengesteld uit een aantal vrienden, familieleden en kennissen. Na overleg werd één onder hen als leider 'geopteerd'. Bepaalde pelotons volgden de bevelen van hogerhand op, andere 'werkten' meer zelfstandig. Het was dus niet altijd eenvoudig om orde op zaken te houden!

De grote meerderheid van de geïnterviewde verzetslieden beschreven Jean Boogaerts eerder als *een brave man*. Hij 'suggereerde' de opdrachten, maar gaf zelden een bevel.

Nu de verzetsstrijders meer en meer uit de 'anonimiteit' traden, ontdekten ze dat ook nog andere kennissen of vrienden in 'den weerstand' zaten, maar tot een andere Groep of schuiloord behoorden! Ook was de 'strijdlust' niet overal even groot. Vandaar dat sommige verzetsmannen soms naar een andere Groep (peloton) of *refuge* overstapten!

Op het einde van deze eerste 'guerrilladag' zat *Le Héron* met 72 krijgsgevangenen opgescheept: 31 in Lemberge, 23 in Gontrode, 10 in Gavere en 8 in Heusden.

14. OP WEG NAAR GENT!

Dinsdag 5 september. Omstreeks 10u waren in Lemberge reeds een 80-tal verzetsmannen op het 'appel'. De meesten waren nu gewapend en uitgerust met een gordel, patroontassen en steelgranaten, gisteren van Duitse krijgsgevangenen gerecupereerd.

"Sommigen vroegen zich af hoe zo'n steelgranaat te gebruiken", vertelde me Carolus Vande Velde. "Ik zag opeens zo'n makker aan zijn granaat 'prutsen'. Ik had nog net de tijd ze uit zijn hand te rukken en in de meshoop te gooien! Gelukkig ontplofte het ding niet", zuchtte Carolus Vande Velde. Ook uit andere verzamelplaatsen werden die morgen patrouilles uitgezon-



Héronmannen poseren in het park van Marcel Stas de Richelles.



De groep die zich bij Rémi Callaert rond Jean Boogaerts had verzameld, trekt, langs de Burg. Van Gansberghelaan en de Rood Beeldekenstraat, naar Bottelare op. (Kopie J. Delcourt)



Bottelare, 5/09/44. Een van de Bren carriers op het Koning Albert I plein. (Kopie W. Neirinckx)

den. Zo verliet de Groep van Rudolf Baeyens de boerderij van Alfons Galle te Gontrode, om de streek Landskouter-Merelbeke uit te kammen. Deze operatie leverde meer dan honderdtwintig krijgsgevangenen op.

De Groep Marcel Van De Walle, op 'jacht' in de omgeving van Gavere, had minder geluk: het peloton viel in een hinderlaag. Dankzij een ogenblik van onoplettendheid slaagde Jules Hebbelinck erin de *Oberleutnant* te overweldigen, zijn wapen te grijpen...en de Duitsers tot overgave te dwingen! *“Opmerkelijk is het feit dat Jules klein van gestalte was en reeds op middelbare leeftijd”*, merkte Jean Boogaerts op.

Intussen waren ook Heusden, Kalken, Laarne, Wetteren, Overmere en Destelbergen gedeeltelijk 'gecheckt'. Rond de middag verliet de groep, die zich rond Boogaerts bij Rémi Callaerts had verzameld, Lemberge en marcheerde naar het iets verderop gelegen Bottellare.

Het aantal krijgsgevangenen was toen tot een 225-tal opgelopen (inclusief de 72 van gisteren). Tweeënzestig 'Moffen' zaten in Lemberge opgesloten, honderdtwintig (zie Groep Baeyens) in Gontrode, twintig in Gavere en drieëntwintig in Melle-Heusden.

Omstreeks 15u verschenen 3 *Bren carriers* van het *61st Reconnaissance Regiment* (50^e Britse infanteriedivisie) op het Koning Albert I plein te Bottellare.

“Ik stond die namiddag op de uitkijk aan de kruising tussen de Edelarendries met de Hundelgemsesteenweg”, vertelt Gaston Willems, lid van de Groep Bottellare. *“Opeens zag ik Britse voertuigjes op de steenweg. Ik zette mijn fiets tegen de gevel, trok mijn gloednieuwe 'uniform' aan — die had ik, veiligheidshalve, mooi ingepakt op mijn bagagedrager gebonden — en deed de eerste carrier stoppen. Na een korte 'kennismaking' met de bemanning, kroop ik in het voorste rupsvoertuigje en leidde de Britten, via de Edelarendries en de St.-Annastraat naar het K. Albert I plein, waar wij uitbundig door de inwoners en de Héronmannen van Jean Boogaerts werden onthaald. Omstreeks 16u gidste ik de Bren carriers naar de boerderij van landbouwer De Kerpel, op de Burg. Van Gansberghelaan te Lemberge, waar de opgesloten Duitse krijgsgevangenen aan de Britten werden overhandigd.”*

In zijn scriptie schrijft Patrick Duportail: *“(...) Vele verzetslui, waarvan een zeer groot deel 'septemberweerstanders', bezorgden de bevolking (van Bottellare) tijdens de bevrijdingsdagen heel wat ongemakken. Luitenant Charles De Clercq zou bij zijn aankomst in Bottellare de handen meer dan vol gehad hebben met de toegestroomde verzetsstrijders waarvan velen, wegens hun ongedisciplineerd gedrag, de plaatselijke bevolking meer last berokkenden, dan wat de inwoners tijdens de bezetting hadden doorstaan (...)*

Sommige getuigen hadden het vaak over Jean Duhamel, de beroepsmilitair die in Bottellare de plak zwaaide. Hij was een kleine, gezette, onverschrokken kerel (...)

Door het vertrek van Jean Boogaerts werd het in Bottellare rond het schuiloord (Le

Paddock) terug wat rustiger (...) Onder leiding van Jean Duhamel konden de gebleven Bottelaarse verzetslieden de streek verder zuiveren en de jacht op de collaborateurs kon gestart worden."

Rond 16u30 slaagde Jean Boogaerts erin zijn mannen 'tot de orde' te roepen en verliet met hen Bottelare. Langs de St.-Annastraat, de Berrenstraat, de Veldstraat, de Hundelgemsesteenweg en de Zwijnaardsesteenweg, bereikte de bonte stoet de 'Hutsepot' te Zwijnaarde.

Op de Oudenaardsesteenweg stonden talrijke Britse tanks en andere leger-voertuigen 'geparkeerd'. Toen Boogaerts de steun van "één enkele tank" vroeg, werd hem deze hulp categoriek geweigerd. Hij kreeg zelfs te horen dat het hem verboden was de stad in te trekken: ginds, in de Krijgslaan, waren immers onderhandelingen aan de gang.

In 1996 stelde ik een einde aan een meer dan 50 jaar durende controverse: het was **Generaal-majoor Walter Bruns** die aan de onderhandelingen deelnam (zie *'The Desert Rats at Ghent' by Jean-Paul Marchal in 'After the Battle' N°94*) en niet *Generalleutnant* Wilhem Daser, zoals de historici het sinds 1945 hadden beweerd! Ikzelf maakte toen, onbewust, dezelfde fout.

Het gros van de manschappen negeerde echter het verbod en besloot — zonder Jean Boogaerts — langs de Zwijnaardsesteenweg verder op te rukken. Aan de kruising met de Galglaan kwam echter abrupt een einde aan de 'blijde intrede': van een Britse officier kregen de 'ongehoorzame' verzetsstrijders te horen, dat zij onmiddellijk rechtsomkeer moesten maken! Noodgedwongen keerden de 'rebellens' naar Zwijnaarde terug, waar zij inkwartiering in boerderijen en schuren zochten.

15. HET NOODLOT SLAAT TOE

Rond het tijdstip dat de groep van Jean Boogaerts de 'Hutsepot' bereikte (omstreeks 18u), waren marconist Albert Wouters (zie 'De radioverbindingen met Engeland') en René Thienpont (van *Le Héron*) op weg naar St.-Martens-Latem.

In Bachte-Maria-Lerne sloeg het noodlot echter toe!

Over dit drama legden twee ooggetuigen, Jules Van Daele en zijn echtgenote Hortense Ranson, de volgende verklaring af (in *Liefde trotseert den dood* van J.B. Van Kempen):

"Het was 5u.30 in den namiddag den 5n September 1944. Wij bevonden ons op onze hofstede gelegen vlak nevens den steenweg (Gent-Deinze); aan de overzijde der baan is het fietspad, rechtover mijn woonst is de hofstede van A. Adams-Van Wassenhove.

Op den hoek onzer woning verborgen in de haag, was een anti-tankkanon opgesteld. Het affuit gericht naar Deinze. Het was bediend door zes Duitschers (...)

Om duidelijk te zijn zal ik gebruik maken van gegevens en namen die mij slechts later zijn bekend gemaakt (Jules en Hortence ondertekenden hun verklaring op zondag 19 augustus 1945).

Twee jongens kwamen snel uit de richting van Bachte gereden, het gevaar niet vermoedende! Het waren twee jongens van het Geheim Leger bij het uitvoeren van een opdracht in bevolen dienst, en op weg naar het geheime hoofdkwartier van St.-Martens-Laethem (villa Van Looy). De Duitschers hadden ze waargenomen bij middel van hun verrekijkers; overigens was de baan gansch verlaten. Bij het naderen van de fietsers hadden de Duitschers zich verborgen opgesteld. Van zodra ik die ongewone drukte waarnam hebben wij ons in de kamer voor het venster opgesteld (...)

Voor onze woning gekomen sprongen de Duitschers vóór de fietsers; korte en harde bevelen weerklonken. De twee jongens, verrast, konden niets anders dan stilhouden. Een streng onderzoek begon. De Duitschers waren vooral verbolgen op den tweeden fietser, René Thienpont, die vervoerder was van een valies: inhoudende witte Overalls en een apparaat (overseiningspost). Hij was ook drager van de gevaarlijke papieren (de geheime codes) en een revolver. Gedurende het onderzoek van René Thienpont bevond de eerste fietser, Albert Wouters, zich op vijf passen daarvan verwijderd en onbewaakt. Bij het Commando: handen omhoog, hooger op, sloeg Albert Wouters onmiddellijk op de vlucht. Wouters vluchtte de hofstede van A. Adams-Van Wassenhove door het openstaande hekken op, achtervolgd door twee Duitschers. Hij was ons seffens uit het oog verdwenen achter de gebouwen. Wij hebben dan nog verscheidene schoten gehoord en 't is slechts vier-entwintig uren nadien dat wij bij zijn lijk zijn kunnen komen, en hebben bestadigd dat hij op beestachtige wijze werd afgemaakt. Wat zijn makker René Thienpont betreft hij is kalm ter plaatse gebleven, door vier Duitschers in bedwang gehouden. Enkele oogenblikken nadien heeft een Duitscher, die René Thienpont gedurig met zijn wapen bedreigde, een schot gelost, die hem in de maagstreek trof. René stortte neer in de gracht.

Ik, Jules Van daele, ben naar den zolder geklommen, van voor het venster, dat op den steenweg uitgeeft, heb ik beter het slachtoffer kunnen waarnemen. Ik zag René Thienpont gezeten in de gracht lichtjes gebogen, de vuisten op den buik gedrukt. De Duitschers die Albert Wouters hadden achtervolgd waren terug, wilde gebaren makende en roepende. Ik kon vermoeden dat het met deze ongelukkige gedaan was.

Wij hebben dan gezien dat een Duitscher naar de gemeente is gereden. Een Duitsch officier is per moto-car (sidecar) aangekomen tot vlak bij den gewonden René Thienpont. Deze officier werd alles getoond en zag de papie-

ren vluchtig in. Hij gaf een korte wenk aan een Duitsch soldaat; een schot knalde en raakte hem in het hoofd, René Thienpont was dan op den slag dood (...)."

Op het tijdstip dat beide verzetsmannen werden vermoord, vierden, enkele kilometers verderop, de inwoners van St.-Martens-Latem hun bevrijding! (zie *Gent, september '44* van Jean-Paul Marchal).

16. WOENSDAG 6 SEPTEMBER

Omstreeks 07u werd de buurt waar de mannen van Jean Boogaerts ingekwartierd lagen door luide kreten gewekt: landbouwers waren een zekere Stevens aan het afranselen!

Volgens Jean Boogaerts *"had iemand reeds met een spade op zijn kop geslagen. Tijdens zijn ondervraging bekende hij hooimijten in brand te hebben gestoken om alzo de Britse posities aan de Duitsers te signaleren. Ik gaf Raph (schuilnaam van Jozef De Vuyst) de opdracht de kermende man uit zijn lijden te verlossen."*

Carolus Vande Velde gaf mij destijds een andere 'versie' van het voorval:

"Een boer had reeds enkele keren zijn riek in de hooiberg gestoken en de verscholen dader in volle borst geraakt: het bloed stroomde uit zijn wonden. Op een teken van Jean Boogaerts — duim naar beneden gericht, zoals bij de Oude Romeinen — gaf Raph hem het geadeschot."

De *Héronmannen* verlieten Zwijnaarde rond 09u en marcheerden langs de Zwijnaardsesteenweg en de Overpoortstraat de stad binnen.

17. GROUPE MOBILE LA SARCELLE

Sommige *Héronmannen* streden samen met de Britse 7^e Pantserdivisie, het 2nd *Battalion The Glasgow Highlanders* en de 1^e Poolse pantserdivisie, voor de bevrijding van onze stad. Anderen zorgden voor de intendance of voerden bewakingsopdrachten (bruggen, haven, vliegveld van St.-Denijs-Westrem, enz.) uit.

Rond half september gaf Auguste Haus zijn fiat voor het vormen van een 'gemengde eenheid', bestaande uit vrijwilligers van alle Gentse *refuges*: de *Groupe Mobile La Sarcelle*.

Jean De Bie (van *La Sarcelle*) werd de bevelhebber van deze gevechtseenheid. O/lt. Jozef De Vuyst kreeg de leiding over een peloton bestaande uit *Héronmannen*, en o/lt. Frans Versyp over een peloton samengesteld (grotendeels) uit mannen van *La Sarcelle*.



Op 19/09/44 hield Raoul Raemdonck (de bevelhebber van de sector Gent) in de Nieuwebosstraat 9 te Gent, een receptie ter ere van de Canadese majoor A.E. Kelsey. Staande, op de achterste rij, van links naar rechts: De Schrevel (toen adjunct van Raemdonck), Moulard (toen bevelhebber van *L'Eider*) en Jean Boogaerts (bevelhebber van *Le Héron*). Zittend, van links naar rechts: Mw. Raemdonck, majoor A.E. Kelsey en commandant Maurice Goethals. Raoul Raemdonck staat uiterst rechts. (Kopie Vande Velde)

“Op 20 September stonden we weer te Gent, in afwachting van een nieuwe opdracht” (J. De Vuyst in *Het Geheim Leger vecht*, p. 20). Enkele regels verder schrijft hij: *“Eindelijk was het gelukt. Het 2^e Canadeesche legerkorps vroeg versterking voor het Leopoldkanaal te St. Laureins”*.

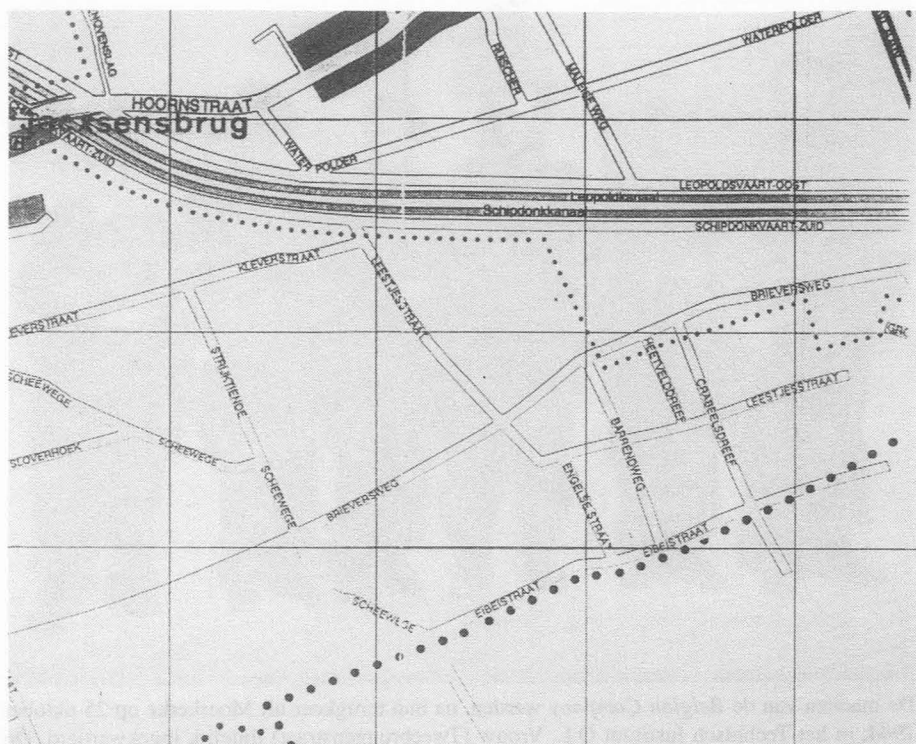
Vier dagen later bereikten (rond de middag) de manschappen van de *Groupe Mobile La Sarcelle* (ongeveer 60 man sterk) St.- Laureins waar zij, samen met het Canadees *‘Lincoln and Welland Regiment’*, zouden strijden.

“Om minder op te vallen, raadden Canadese soldaten ons aan onze ‘witte uniformen’ met modder te camoufleren”, vertelde me Maurice Pringels.

Intussen werd met de Canadese overheid onderhandeld om de *Groupe Mobile* als *Belgian Company* op te nemen.

Op 1 oktober schrijft Jozef De Vuyst (op p. 27): *“De onderhandelingen hebben succes. Iedereen zal volledig geëquipeerd worden. Dezelfde ‘rations’ voor onze A.S.-jongens als voor den geallieerden soldaat. Een splinternieuw uniform en vooral schoenen met daarbij een Engelsche bewapening zullen den ‘Groupe Mobile’ eens in ‘t nieuw steken”*.

‘s Anderendaags werden de mannen, rond 14 uur, afgelost en naar Maldegem afgevoerd, waar zij — onder toezicht van kapitein Rendal (Belgische verbindingsofficier) — een Canadese uitrusting kregen.



Op 4 oktober om 10 uur verliet de *Belgian Company* (ongeveer 85 man sterk) Maldegem, en trok op naar Moerkerke. Ginds werd zij aan de C compagnie van het Canadees 1^e bataljon *The Lake Superior Regiment* gedetacheerd.

De grenzen van de sector van het peloton *Raph* (Jozef De Vuyst) waren grosso modo: **zie kaart**

— **in het noorden**: het deel van de Schipdonkvaart-zuid, van de Leestjesstraat tot op ongeveer 200m van de Jacxsensbrug;

— **in het oosten**: de Leestjesstraat;

— **in het zuiden**: de Brieversweg;

— **in het westen**: de Sareptastraat en de straat genaamd Moerkerkebrug.

De sector van het peloton *Minouche* (Frans Versyp) lag rechts (ten oosten) van de Leestjesstraat.

De *Belgian Company* werd op 25 oktober 1944 in Moerkerke afgelost en keerde definitief naar Gent terug.



De mannen van de *Belgian Company* werden, na hun terugkeer uit Moerkerke op 25 oktober 1944, in het Technisch Instituut O.L. Vrouw (Tweebruggenstraat) tijdelijk ingekwartierd. Op de koer poseren, van links naar rechts: dokter Henri Hemeleers, Jozef De Vuyst, commandant Jean De Bie, Gaston Cornelis, aalmoezenier Charles de Potter en Frans Versyp. (Kopie K. Lanclus).

De *Groupe Mobile La Sarcelle* verloor in totaal vijf man:

- Aimable Van Den Berghe (peloton *Minouche*) op 27/09/44, te St.-Laureins
- Alfons Martens (peloton *Raph*) op 28/09/44, te St.-Laureins
- Gustaaf Geirnaert (peloton *Minouche*) op 07/10/44, te Moerkerke
- Gérard Iterbeke (peloton *Raph*) op 12/10/44, te Moerkerke
- Jules Laforce (peloton *Raph*) op 12/10/44, te Moerkerke

Zijn in het dodenlijstje niet opgenomen: Fernand De Grieve en Robert De Splenter. Beiden sneuvelden in Mariakerke, respectievelijk op 12 en 13/09/44, net vóór de oprichting van de *Groupe Mobile La Sarcelle*.



Op 27/10/44 bracht de *Belgian Company* hulde aan haar gesneuvelden. Na de plechtigheid op de Westerbegraafplaats, liet een deel van het peloton *Raph*. (J. De Vuyst) zich op de Bevrijdingslaan fotograferen. Staande, van links naar rechts: ?, Kamiel Lanclus, Edgard Goedertier, Jozef De Vuyst, Charles Verachttert, Romein De Smet en Lucien Deprez. Gekniel, van links naar rechts: Rémi Helderweirdt, Gaston Van Gullinck, ?, Christian Van Hecke. (Kopie K. Lanclus).

EPILOOG

De naoorlogse generatie heeft de neiging het **gewapend verzet**, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de *ontsnappingslijnen* en *inlichtingsdiensten*, volledig negatief in te schatten.

Ook de inwoners van Moerkerke hadden weinig lof voor 'De Witte Brigade'! Zo werd mij verteld dat de verzetsmannen de leegstaande hoeven bezette en alles meenamen wat kon dienen. Kasten en vloeren werden opengebrouwen, sloten geforceerd, enz. "*Zij waren ongetwijfeld op zoek naar geld of andere waardevolle dingen. Op zeker dag kwam commandant De Bie mijn verzameling postzegels bekijken en vroeg of hij mijn album eventjes mocht meenemen: ik wacht nog steeds!*", klaagde een verbitterde boerin.

De negatieve houding van de Gentse bevolking tegenover het verzet werd, en wordt nog steeds, in de hand gewerkt door het feit dat de meeste 'weerstanders' pas actief werden wanneer alles voorbij was! De voornaamste 'daden' van deze zogenaamde 'septemberweerstanders' beperkten zich meestal tot het aanhouden van (dikwijls vermeende) collaborateurs en het plunderen.

Hun toegeëigende en tegenstrijdige verhalen schiepen ook zeer veel ongelof. Er werden zelf verzetsmannen gehuldigd (en soms gedecoreerd, jawel!) voor 'acties' waaraan zij niet hadden deelgenomen!

Dit had tot gevolg dat het *gewapend verzet* op weinig geloofwaardigheid en sympathie mocht rekenen.

De *echte* verzetsstrijders distantieerden zich na de oorlog van deze 'bendes' en zwegen uit schaamte.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

F. BECKERS - *Do or Die* - Uitg. F. Beckers - Diest 1975

H. BERNARD - *Het Geheim Leger 1940-1944* - J. Verbeke - Gent 1986

J. BOOGAERTS - *onuitgegeven nota's*

J-L. CHARLES & Ph. DASNOY - *Les dossiers secrets de la police allemande en Belgique* - Editions Arts & Voyages - Brussel 1972

D.J. CHAUSSEE - *Parachutage de nuit* - J.M. Collet - Braine-l'Alleud 1996

P. DUPORTAIL - *Bottelare, een plattelandsgemeente in Wereldoorlog Twee* - Verhandeling voorgelegd tot het behalen van de graad van licentiaat in de geschiedenis - Rijksuniversiteit Gent 1995

Gedenkboek De Coene & Speeckaert - N.V. Erasmus - Gent 1949

M. HUIBRECHTS - *Het Geheim Leger zone III sektor Gent* - Proefschrift tot het behalen van de graad van licentiaat in de nieuwste geschiedenis. Rijksuniversiteit Gent 1983

J-P. MARCHAL - *Gent, september '44* - J. Verbeke - Gent 1992

J-P. MARCHAL m.m.v. G. VERHEGGEN - *De bombardementen van Merelbeke* - J. Verbeke - Gent 1995

J-P. MARCHAL - *The Desert Rats at Ghent - After the Battle N°94 - Battle of Britain Prints* - London - 1996

J-P. MARCHAL - *De Woestijnratten in Gent - '40 ~ '45 Toen en Nu N°94* - Uitg. Quo Vadis - Soest 1999

H. NEUMAN - *Avant qu'il ne soit trop tard* - Duculot - Paris-Gembloux 1985

F. STRUBBE - *Geheime Oorlog 40-45: de inlichtings- en actiediensten in België* - Lannoo - Tielt 1992

C. VANDE VELDE - *onuitgegeven nota's*

J.B. VAN KEMPEN - *Liefde trotseert den dood* - Vanmelle - Gent

G. VAN POUCKE - *Niet langer geheim* - J. Verbeke - Gent 1987

M-P. VERHAEGEN - *Merelbeke in de oorlog* - Verhandeling voorgelegd tot het behalen van de graad van licentiaat in de Geschiedenis, richting Nieuwste Tijden. Rijksuniversiteit Gent 1990

M. VERSCHOORIS - *De papegaai is geschoten* - Snoeck-Ducajou & zoon - Gent 1994

Jean-Paul MARCHAL